ted in the 17th century (Fig. 1), was discovered in area A. The previously dug up and mixed cultural layer unearthed in area B contained fragments of two bronze penannular brooches (Fig. 2) in addition to various 19th–20th-century artefacts, which allows the speculation to be made that a late Iron Age settlement had existed on the college's grounds.

KUDIRKOS NAUMIESTIS

Birutė Lisauskaitė

Žvalgomieji tyrimai Kudirkos Naumiestyje

2011 m. buvo atlikti žvalgomieji tyrimai ir žvalgymai Kudirkos Naumiestyje (Šakių r.), jo istorinio centro (UK 17093) teritorijoje, numatytų vandentiekio bei fekalinės nuotekynės tinklų įrengimo vietose. Čia iškasti 44 šurfai, kurių bendras ištirtas plotas siekė 100 m^2.

Kudirkos Naumiestis, esantis tarp Šešupės ir Širvintos upių, manoma, buvo pradėtas kurti Duliebaičių kaimo, minimo dar 1561 m. spalio 12 d. sudarytame Jurbarko ir Nova Volia (dabar Virbalio) inventoriuje, teritorijoje. Tai buvęs vienas iš 7 kaimų prie Šešupės, kurių gyventojai vertėsi miško kirtimu ir jo plukdymu Šešupės ir Nemuno upėmis. Šio kaimo teritorijoje 1639–1643 m. laikotarpiu įkurtas naujas miestas. Jo įkūrėja laikoma Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vladislavo Vazos žmona Cecilija Renata (1611–1644), pavadinusi jį Vladislavovu. Miesto kūrimosi ir gyvavimo sąlygas valstybės pasienyje, be gamtinių sąlygų, labai paveikė XVIII–XX a. politiniai sprendimai.

1 pav. Šurfas 13 S. Dariaus ir S. Girėno gatvėje. B. Lisauskaitės nuotr.

Fig. 1. Test pit 13 on S. Dariaus ir S. Girėno Street



Miesto kūrimosi pradiniame etape XVI a. II pusėje – XVII a. jis planuotas su stačiakampiu gatvių tinklu, formavusiu ne tik centre esančią keturkampę aikštę, bet ir keturkampius kvartalus. Suplanuotų gatvių ir kvartalų ilgis buvęs panašus, tačiau gyvenama, bent jau iki XVIII a., buvo daugiausia gatvių dalyse, buvusiose arčiau centro. Pvz., V. Kudirkos gatvėje 150 m ilgio atkarpoje nuo dabartinės Tilto gatvės iki šurfo 37, S. Dariaus ir S. Girėno gatvėje 250 m ilgio atkarpoje nuo dabartinės Varpo gatvės iki šurfo 19, Vytauto gatvėje, 115 m atkarpoje nuo dabartinės Varpo gatvės iki šurfo 30, Bažnyčios gatvėje, 175 m atkarpoje nuo dabartinės Meištų gatvės iki šurfo 39. Būtent šiose gatvių atkarpose rastas kultūrinis sluoksnis su XVII–XVIII a. radiniais. Daugiausia molinių indų, glazūruotų balta glazūra su žalios, rudos arba juodos spalvos augaliniu ornamentu. Kiek rečiau tokioje puošyboje naudota mėlyna ir gelsva glazūra. Gatvės ir kvartalai pasikeitė, t. y. buvo pailginti tik XIX a. pabaigoje. Tai sąlygojo ne tik menkas gyventojų skaičius, bet ir tai, kad Kudirkos Naumiestis (tuomet Vladislavovas) buvo įsikūręs Šešupės ir Širvintos upių apsuptame pusiasalyje, ypač drėgnoje vietoje. Iki pat XX a. vidurio miestelio P ir PR dalys buvo užliejamos potvynių metu. Ypač dideli potvyniai, minimi istoriniuose šaltiniuose, yra buvę 1831 ir 1919–1920 m. Jų palikti sąnašinio smėlio pėdsakai rasti S. Dariaus ir S. Girėno gatvėje kastuose šurfuose 14–16 ir 19. Ankstyviausiu miesto egzistavimo laikotarpiu šlapiausios gatvių atkarpos buvo sausinamos klojant žabus. Sudūlėjusių žabų rasta beveik visų gatvių tirtuose sluoksniuose. Kai kur kaip, pvz., S. Dariaus ir S. Girėno gatvėje kastame šurfe 13 rastas bent 7 žabų sluoksnių „pyragas“ (1 pav.).



2 pav. Šurfas 24 Vytauto gatvės PR gale. B. Lisauskaitės nuotr.

Fig. 2. Test pit 24 at the SE end of the Vytauto Street.

Žabų sluoksniai kloti skersai vienas kito atžvilgiu. Šurfe 24, iškastame Vytauto gatvėje, buvo rastas sluoksnis su spygliuočių medžių šakomis – buvo išlikę dar iki galo nesunykę eglių spygliai. Kai kur, matyt, irgi sausinant gatvių atkarpas, piltos skiedros ar drožlės.

Kudirkos Naumiesčio gatvės XVII–XIX a. buvo pavirtę šiukšlynais, į kuriuos buvo išmetamos visos buitinės šiukšlės, statybinis laužas ir, matyt, piltos paplavos ar srutos. Tokiu būdu bent jau pagrindinių gatvių trasose aptiktame juodos durpingos žemės sluoksnyje su labai specifiniu kvapu rasta daug skaldytų gyvulių kaulų ir XIX a. būdingos juodosios keramikos šukių.

Tyrimų metu tirtų gatvių atkarpose po asfalto sluoksniu rastas gerai išlikęs akmeninis grindinys. Gatvės buvo grįstos skirtingu metu. V. Kudirkos gatvės ŠV dalis išgrįsta XX a. I pusėje, t. y. apie 1930 m., stačiatikių cerkvės vietoje pastačius pradinę mokyklą. Vytauto gatvė jos ŠV gale išgrįsta XIX a. pabaigoje, kai šioje miesto dalyje buvo pastatytas tiltas per Širvin-

tą. Vytauto gatvės PR galas (2 pav.) ir Kranto gatvė išgrįsta 1908 m., kartu įrengiant kritulių surinkimo melioracinę sistemą, kuria vanduo buvo išleidžiamas į Šešupės šlaitą.

Pagal tyrimų metu gatvių trasose aptiktus radinius galima spėti, kad seniausia ir intensyviausiai XVII–XIX a. gyventa miesto dalis buvo miesto aikštė ir jos R bei PR pusės, t. y. miesto dalis Šešupės upės link, dabartinės V. Kudirkos, S. Dariaus ir S. Girėno gatvės bei Bažyčios gatvės PR galas, buvusi Rusų gatvė. Būtent šioje teritorijoje reikėtų ieškoti senojo Duliebaičių kaimo, minimo 1561 m. spalio 12 d. sudarytame Jurbarko ir Nova Volia (dabar Virbalis) inventoriuje.

The Field Evaluation in Kudirkos Naumiestis

In 2011, 44 test pits (a total of 100 m^2) were excavated at the sites for the laying of the planned water and sewer lines in the historical centre of Kudirkos Naumiestis (Šakiai District). The city (previously named Vladislavovas (Pol. *Władysławów*)) was founded in 1639–1643 in the territory of Duliebaičiai village. During the second half of the 16th–17th centuries it was planned with a rectangular street grid. A 17th–18th-century cultural layer with coeval ceramics was found around the square in the town's central part. A brushwood causeway (Fig. 1), which was used to create a dry carriageway, was found in some test pits. The streets were paved with stones in the first half of the 20th century (Fig. 2).

MERKINĖ

Simonas Aleksandravičius

V. Sladkevičiaus gatvė 8

2011 m. gegužės mėnesį Merkinės miestelio istorinėje dalyje (UK 17097), Merkinės senojo miesto vietoje (UK 3680), sklype V. Sladkevičiaus g. 8 atlikti žvalgomieji bei detalieji tyrimai. Sklypo R dalyje stovi vieno aukšto medinis gyvenamas pastatas. Pačiame sklype numatyta tiesti vandentiekio ir buitinių nuotekų linijas bei įrengti buitinių nuotekų šulinius. Sklypas yra šalia Merkinės Šv. Mergelės Marijos Ėmimo į Dangų bažnyčios, manoma, pastatytos iki 1387 m., šventoriaus sienos Š dalies.

Tyrinėjimų metu iškasti 4 šurfai, kuriuose fiksuotas iki 1 m storio kultūrinis sluoksnis. Žvalgomųjų tyrinėjimų metu aptikta juodos gludintos keramikos, redukcinėje aplinkoje išdegtų su stambaus granito liesikliu buitinės keramikos fragmentų, balto molio olandiškos pypkės kandiklis, taip pat pavienių gyvulių kaulų. Ankstyviausi kultūrinio sluoksnio horizontai datuotini XVII a. II puse – XVIII a. I puse.

Detaliųjų tyrimų metu 3 iš 4 anksčiau tirtų šurfų buvo apjungti į vieną plotą, suformuojant netaisyklingos formos 19,2x2,2x2,1x 2,1x2,1x2,1x3,9 m dydžio perkasą (1 pav.). Po velėna, praktiškai iki įžemio kastas vienodas juodos riebios žemės sluoksnis. Vietomis buvo galima išskirti smulkius griuvenėlių tarpsluoksnius bei pilkesnės žemės sluoksnius. Prieš įžemį stebėtas nedidelis sunkiai vizualiai išskiriamas pilkos žemės sluoksnelis. Tiek viršutiniuose, tiek tyrėjo išskirtuose apa-